

CANLLAWIAU I ARCHWILWYR ACHOS

Diben y canllawiau hyn

1. Mae'r Cyngor Optegol Cyffredinol (GOC) yn cydnabod ei bod yn bwysig bod cleifion, cofrestreion, sefydliadau proffesiynol a chynrychiadol, a rhanddeiliaid eraill, gan gynnwys y cyhoedd, yn ymwybodol o'r sail y mae archwilwyr achos y GOC yn gweithredu ac yn gwneud penderfyniadau am adroddiadau addasrwydd i ymarfer arni.
2. Mae'r ddogfen hon yn cynnwys canllawiau i archwilwyr achos y GOC eu defnyddio wrth ystyried cwynion am addasrwydd un o gofrestreion y GOC i ymarfer, i ymgymryd â hyfforddiant neu i redeg busnes optegol. Bwriedir i'r canllawiau annog archwilwyr achos i wneud penderfyniadau cyson. Fodd bynnag, bydd pob penderfyniad a wneir gan yr archwilwyr achos yn seiliedig ar ffeithiau'r achos sy'n cael ei ystyried.
3. Mae'r Rheolau Addasrwydd i Ymarfer (2013) yn diffinio archwiliwr achos fel un o swyddogion y Cyngor a benodir gan y Cofrestrydd ar ran y Cyngor at ddibenion arfer swyddogaethau'r Pwyllgor Ymchwilio, yn unol â'r rheolau hyn, fel optometrydd neu optegydd cyflenwi cofrestredig, neu leygwr.
4. Mae'r canllawiau hyn yn ddogfen gyhoeddus sydd ar gael ar wefan y GOC yn:
https://www.optical.org/en/Investigating_complaints/fitness-to-practise-guidance/index.cfm
5. Hefyd, gall y Pwyllgor Ymchwilio neu'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer ystyried adroddiad am addasrwydd un o gofrestreion y GOC i ymarfer ar wahanol gamau o broses y GOC. Mae'r canllawiau hyn yn cynnwys rhai cyfeiriadau at eu rolau. Mae'r GOC hefyd wedi cyhoeddi canllawiau tebyg ar gyfer y Pwyllgor Ymchwilio a'r Paneli Addasrwydd i Ymarfer. Mae'r dogfennau canllaw hyn yn ddogfennau cyhoeddus sydd ar gael ar wefan y GOC yn:
https://www.optical.org/en/Investigating_complaints/fitness-to-practise-guidance/index.cfm
6. Ar hyn o bryd, mae tua 29,000 o optometryddion, optegwyr cyflenwi, optometryddion/optegwyr cyflenwi dan hyfforddiant a busnesau optegol wedi'u cofrestru â'r GOC. Rhaid i optometryddion neu optegwyr cyflenwi unigol fod wedi'u cofrestru â'r GOC cyn dechrau ymarfer. Mae'r GOC hefyd yn rheoleiddio optometryddion ac optegwyr cyflenwi

dan hyfforddiant, y mae'n rhaid iddynt fod wedi'u cofrestru â'r GOC er mwyn ymgymryd â hyfforddiant.

Diffiniadau

7. Drwy gydol y ddogfen hon:

Mae "**honiad**" yn cyfeirio at gŵyn am:

- ✓ addasrwydd busnes cofrestredig i gynnal busnes;
- ✓ addasrwydd unigolyn cofrestredig i ymarfer; neu
- ✓ addasrwydd myfyriwr cofrestredig i ymgymryd â hyfforddiant.

Mae "**busnes cofrestredig**" yn cyfeirio at gorff corfforedig sydd wedi'i gofrestru â'r GOC.

Mae "**manyion penodol**" yn cyfeirio at y ffeithiau honedig sy'n gyfystyr â honiad.

Mae "**addasrwydd i ymarfer**" yn cyfeirio at addasrwydd:

- ✓ optometryddion neu optegwyr cyflenwi cofrestredig i ymarfer;
- ✓ optometryddion neu optegwyr cyflenwi dan hyfforddiant i ymgymryd â hyfforddiant; neu
- ✓ fusnesau cofrestredig (busnesau optegol sydd wedi'u cofrestru â'r GOC) i gynnal busnes.

Mae "**unigolyn cofrestredig**" yn cyfeirio at unigolyn sydd wedi'i gofrestru â'r GOC.

Diwygio'r canllawiau

8. Bwriedir i'r canllawiau hyn fod yn 'ddogfen fyw'. Cânt eu diwygio fel y bo'n briodol, gan ystyried profiad cynyddol yr archwilwyr achos wrth ddelio â honiadau ynghylch addasrwydd i ymarfer, yn ogystal â datblygiadau cyfreithiol, gan gynnwys diwygio/cyflwyno deddfwriaeth a chyfraith achosion newydd. Bydd y GOC yn adolygu'r canllawiau hyn yn flynyddol neu yn ôl yr angen.
9. Bydd y GOC yn tynnu sylw at unrhyw ddiwygiadau sylweddol i'r canllawiau hyn drwy gyhoeddi'r fersiwn diwygiedig ar wefan y GOC yn www.optical.org.

Y Cyngor Optegol Cyffredinol (GOC)

10. Mae'r GOC yn un o 12 o sefydliadau yn y DU sy'n cael eu galw'n rheoleiddwyr iechyd a gofal cymdeithasol. Mae'r sefydliadau hyn yn goruchwyllo'r proffesiynau iechyd a gofal cymdeithasol drwy reoleiddio gweithwyr proffesiynol unigol (a busnesau cofrestredig mewn rhai achosion). Y GOC yw'r rheoleiddiwr ar gyfer y proffesiynau optegol yn y DU.

11. Mae cyfansoddiad, dibenion a swyddogaethau'r GOC wedi'u nodi yn Neddf Optegwyr 1989¹. Y GOC sy'n gyfrifol am hyrwyddo safonau uchel o ran addysg, ymddygiad a pherfformiad proffesiynol ymhlith gweithwyr optegol proffesiynol er mwyn diogelu'r cyhoedd. Prif swyddogaethau statudol y GOC yw:
- ✓ gosod safonau ar gyfer addysg a hyfforddiant optegol, perfformiad ac ymddygiad;
  - ✓ cymeradwyo cymwysterau sy'n arwain at gofrestru;
  - ✓ cadw cofrestri o unigolion sy'n gymwysedig ac yn addas i ymarfer neu hyfforddi fel optometryddion neu optegwyr cyflenwi;
  - ✓ cadw rhestrau o gyrff corfforedig sy'n cynnal busnes fel optegwyr offthalmig neu optegwyr cyflenwi;
  - ✓ ymchwilio a gweithredu os bydd amhariad ar addasrwydd busnes cofrestredig neu unigolyn cofrestredig i ymarfer.

12. Gall y GOC hefyd weithredu os caiff y cyfreithiau sy'n ymwneud â gwerthu teclynnau optegol, neu brofi golwg, eu torri ac os bydd risg i'r cyhoedd. Mae protocol y GOC ar Ymchwilio i Droseddau a'u Herlyn yn nodi rôl y Cyngor yn y broses hon ac mae ar gael o:

https://www.optical.org/en/Investigating_complaints/How_to_make_a_complaint/index.cfm

13. Mae gwybodaeth am broses gwyno'r GOC wedi'i nodi yn y daflen o'r enw "Sut i gwyno am optegydd" sydd ar gael o:

<https://optical.org/media/auapg31m/welsh-how-to-complain-about-an-optician.pdf?docid=E3F03AFE-E68B-4AC7-91047B7068D7D7A2>

14. Bob blwyddyn, bydd y GOC yn cyhoeddi adroddiad cyffredinol ar ei holl weithgareddau, sy'n cynnwys adroddiad penodol ar faterion sy'n ymwneud ag addasrwydd i ymarfer, ynghyd â gwybodaeth ystadegol am nifer y cwynion, a'r mathau o gwynion, y mae'r sefydliad wedi'u hystyried. Mae adroddiadau blynyddol y GOC ar gael o:

https://www.optical.org/en/news_publications/Publications/index.cfm

Dim ond lleiafrif o'r cwynion a wneir i'r GOC a fydd yn arwain at atgyfeiriad at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer². Yn y rhan fwyaf o achosion, bydd yr archwilwyr achos yn penderfynu nad oes angen cymryd camau pellach neu y gellir delio â'r mater yn briodol drwy roi rhybudd neu gyngor i'r cofrestrai.

---

¹<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/44/contents>

² Yn 2016-17, cafodd 27% o achosion eu hatgyfeirio at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer

Yr archwilwyr achos

15. Mae'r rheolau'n nodi pwy sy'n gallu bod yn archwiliwr achos a'r gweithdrefnau gwneud penderfyniadau i'w dilyn. Mae archwiliwr achos yn un o swyddogion y Cyngor a benodir gan y Cofrestrydd ar ran y Cyngor. Bydd archwiliwr achos yn optometrydd cofrestredig, yn optegydd cyflenwi cofrestredig neu'n lleygwr.
16. Caiff y penderfyniad ar ddiwedd y cam ymchwilio ei wneud gan un archwiliwr achos cofrestredig ac un archwiliwr achos lleyg. Rhaid i benderfyniad yr archwilwyr achos fod yn unfrydol ac, os na fydd yr archwilwyr achos yn cytuno, y Pwyllgor Ymchwilio fydd yn penderfynu ar y mater.
17. Bydd yr archwilwyr achos yn gallu cael cyngor cyfreithiol annibynnol. Bydd archwilwyr achos hefyd yn gallu cael cyngor arbenigol, er enghraifft, gan offthalmolegydd.
18. Bydd yr archwilwyr achos yn ystyried yr achos yn breifat. Mae pwerau'r archwilwyr achos wedi'u nodi yn Rheolau (Addasrwydd i Ymarfer) 2013 y GOC³.

Ystyriaeth gychwynnol i achosion

19. I ddechrau, bydd y Cofrestrydd yn ystyried yr holl faterion sy'n ymwneud ag addasrwydd i ymarfer a ddaw i law y GOC⁴. Rhaid i'r Cofrestrydd ystyried a ddylid atgyfeirio'r mater at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer er mwyn penderfynu a ddylid gwneud gorchymyn interim.
20. Os bydd y Cofrestrydd o'r farn **nad** yw'r honiad yn cyd-fynd ag un o'r seiliau a ddisgrifir yn adran 13D o'r Ddeddf Optegwyr, bydd yn hysbysu'r achwynydd a chaiff yr achos ei gau.
21. Os bydd y Cofrestrydd o'r farn bod yr honiad yn cyd-fynd ag un neu fwy o'r seiliau a ddisgrifir yn adran 13D o'r Ddeddf Optegwyr, bydd yn rhaid iddo atgyfeirio'r honiad at yr archwilwyr achos i'w ystyried o dan Reol 12.
22. Rhaid i'r Cofrestrydd atgyfeirio honiad sy'n ymwneud ag euogfarn sydd wedi arwain at ddedfryd o garchar, boed ar unwaith neu wedi'i hatal, at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer.
23. Cyn i'r archwilwyr achos ystyried yr honiad, mae'n bosibl y bydd tîm ymchwilio'r GOC wedi ymchwilio ymhellach i'r mater a chasglu rhagor o dystiolaeth.

---

³ Fe'i crëwyd drwy ddirprwyo swyddogaethau'r Pwyllgor Ymchwilio o dan adran 13E(i) o Ddeddf Optegwyr 1989

⁴ Yn unol â Rheol 4 o Reolau (Addasrwydd i Ymarfer) 2013 y GOC

Penderfynu achosion yn gynnar

24. Wrth ystyried honiad, gall yr archwilwyr achos benderfynu'n unfrydol y dylid cau rhai categorïau o achosion na fyddai er budd y cyhoedd iddynt fynd drwy'r weithdrefn addasrwydd i ymarfer. Mae'r categorïau o achosion fel a ganlyn:
- ✓ Honiad sy'n deillio o ddigwyddiadau a ddigwyddodd fwy na phum mlynedd cyn i'r mater gael ei ddwyn i sylw'r GOC (ac eithrio dan amgylchiadau eithriadol).
  - ✓ Honiad sy'n cael ei wneud gan achwynydd sy'n dymuno aros yn ddiennw neu sydd wedi nodi nad yw'n dymuno cydweithredu ymhellach (er bod rhaid i archwilwyr achos gadw mewn cof bwerau ymchwilio'r GOC ei hun fel y nodir yn adran 13D); neu
  - ✓ Unrhyw honiad y mae'r archwilwyr achos yn ystyried ei fod yn flinderus ei natur.

Gorchymynion interim

25. Os bydd y naill archwiliwr achos neu'r llall o'r farn y dylai'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer ystyried gwneud gorchymyn interim mewn perthynas â chofrestrai, rhaid i'r archwiliwr achos hwnnw gyfarwyddo'r Cofrestrydd (yn unol ag a.13D(9)) a fydd yn atgyfeirio'r mater at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer ac yn hysbysu'r partïon dan sylw⁵.

26. Gall gorchymyn interim wneud y canlynol:

- ✓ atal unrhyw gofrestrai rhag ymarfer yn gyfan gwbl; neu
- ✓ ddileu cofnod sy'n ymwneud ag arbenigedd neu hyfedredd dros dro, neu
- ✓ wneud y cofrestriad yn amodol ar gydymffurfiaeth â gofynion a osodir gan y Pwyllgor
or
Addasrwydd i
Ymarfer
er.

Gall gorchymyn interim bara am uchafswm o 18 mis, oni chaiff ei ymestyn gan y llys perthnasol, a bydd yn destun adolygiadau rheolaidd yn ystod y cyfnod hwnnw.

27. Mae Adran 13L o Ddeddf Optegwyr 1989 yn datgan y caiff y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer wneud gorchymyn interim os bydd yn fodlon ei fod:

- ✓ yn angenrheidiol er mwyn diogelu aelodau o'r cyhoedd; neu
- ✓ er budd y cyhoedd fel arall; neu
- ✓ er budd cofrestrai.

---

⁵Yn unol â Rheol 12(7) o Reolau (Addasrwydd i Ymarfer) 2013 y GOC ac a.13D(9) o Ddeddf Optegwyr 1989
Canllawiau i Archwilwyr Achos Gorffennaf 2017

28. Er mwyn dod i benderfyniad ynghylch a ddylai'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer ystyried gwneud gorchymyn interim, bydd yr archwilwyr achos yn:
- (a) Ystyried bod yr amgylchiadau, a nodir yng nghanllawiau'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer, yn debygol o olygu bod angen gorchymyn interim. Mae copi o Ganllawiau'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer ar gael yn:
- https://www.optical.org/en/Investigating_complaints/fitness-to-practise-guidance/index.cfm
- (b) Ystyried yr holl ffactorau y bydd y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer yn rhoi sylw iddynt wrth ystyried atgyfeiriad o'r fath, gan gynnwys:
- (i) yr effaith y gallai unrhyw orchymyn ei chael ar y cofrestrai;
  - (ii) y gofyniad i'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer daro cydbwysedd rhwng yr angen am orchymyn a chanlyniadau gorchymyn i'r cofrestrai, er mwyn bodloni ei hun na fydd y canlyniadau'n anghymesur â'r risg i'r cyhoedd;
  - (iii) y ffaith mai prif ddiben gorchymyn interim yw diogelu'r cyhoedd rhag risg wirioneddol yn y presennol neu risg debygol yn y dyfodol. Bydd yn gymharol brin i orchymyn interim gael ei wneud ar y sail bod hynny er budd y cyhoedd yn unig (er enghraifft, er mwyn cynnal hyder y cyhoedd yn y proffesiwn);
  - (iv) y gellid gwneud gorchymyn interim yn gynnar yn ystod yr ymchwiliad ac, felly, er y dylai'r honiad fod wedi cael ei wneud yn ysgrifenedig, mae'n bosibl na fydd wedi'i ategu gan ddatganiadau ffurfiol gan dystion eto.

Ymchwiliad pellach

29. Ar unrhyw adeg, cyn gwneud eu penderfyniad terfynol, gall yr archwilwyr achos ohirio eu hystyriaeth o achos tra cynhelir ymchwiliad pellach, a rhoi gwybod i'r Cofrestrydd a fydd yn cynnal yr ymchwiliad hwnnw. Bydd y Cofrestrydd yn rhoi unrhyw dystiolaeth ychwanegol y bydd wedi'i chasglu i'r cofrestrai a, lle y bo'n briodol, i'r sawl sy'n gwneud yr honiad, gan roi cyfle rhesymol iddynt ymateb. Wedyn, bydd y Cofrestrydd yn rhoi'r holl dystiolaeth ychwanegol i'r archwilwyr achos, ynghyd ag unrhyw sylwadau pellach. Bydd yr archwilwyr achos yn parhau i ystyried y mater.
30. Os bydd yr archwilwyr achos, wrth ystyried yr honiadau, o'r farn y gall fod tystiolaeth (naill ai o'r gŵyn a wnaed i'r GOC neu o unrhyw ymchwiliad pellach) o honiadau na chawsant eu cynnwys gan y Cofrestrydd, neu y dylid diwygio'r honiadau, dylai'r archwilwyr achos ohirio eu hystyriaeth o'r achos a rhoi gwybod i'r Cofrestrydd. Wedyn, gall y Cofrestrydd ystyried y materion a godwyd ac a ddylid drafftio honiadau ychwanegol neu amgen i'r archwilwyr achos eu hystyried. Yna, ar ôl i'r cofrestrai gael cyfle i ymateb i unrhyw honiadau/tystiolaeth newydd neu ddiwygiedig (Rheol 12), gall yr archwilwyr achos aildechrau ystyried y mater.

Y broses gwneud penderfyniadau

31. Wrth wneud eu penderfyniad ynglŷn â honiad penodol, bydd yr archwilwyr achos yn ystyried nid yn unig yr honiad gwreiddiol, ac unrhyw dystiolaeth y bydd y GOC wedi'i chasglu, ond hefyd unrhyw sylwadau ysgrifenedig gan y cofrestrai dan sylw a'r sawl a wnaeth yr honiad lle bo hynny'n briodol. Mae'r rheolau'n datgan bod rhaid i gofrestrai gael copïau o unrhyw wybodaeth neu ddogfennau a ddaw i law i ategu'r honiad, a chyfnod o 28 diwrnod i wneud unrhyw sylwadau ysgrifenedig cyn i'r archwilwyr achos ystyried yr honiad(au).
32. Bydd yr archwilwyr achos hefyd yn ystyried unrhyw sylwadau y bydd yr achwynydd yn eu gwneud ar ôl gweld unrhyw sylwadau ysgrifenedig gan y cofrestrai. Bydd y cofrestrai hefyd yn cael copïau o unrhyw sylwadau gan yr achwynydd.
33. Ni ddylai'r math o dystiolaeth na faint o dystiolaeth y bydd y GOC wedi'i chasglu ddylanwadu ar archwilwyr achos, ac eithrio lle y bydd y dystiolaeth honno'n berthnasol wrth iddynt ystyried honiad penodol. Yn ehangach, dim ond os bydd yr archwilwyr achos yn cytuno nad oes digon o dystiolaeth iddynt ddod i benderfyniad a bod angen iddynt ohirio eu hystyriaeth y bydd cyfanswm y dystiolaeth a fydd wedi'i chasglu yn berthnasol i'r broses gwneud penderfyniadau. Nid yw'r math o dystiolaeth/faint o dystiolaeth sydd, yn berthnasol, ar ei ben ei hun, i b'un a yw honiad yn debygol o fodloni'r prawf posibilrwydd realistig ai peidio.
34. Efallai y bydd achosion sy'n ymwneud â phryderon ynglŷn â nifer o agweddau ar addasrwydd cofrestrai i ymarfer. Wrth wneud penderfyniad, bydd yn rhaid ystyried effaith gronnus yr holl ffactorau a allai achosi amhariad. Mae asesiadau iechyd a pherfformiad yn rhan o'r broses o gasglu dystiolaeth (ar gyfer unigolion cofrestredig), ond mae'n bosibl hefyd y bydd dystiolaeth arall y bydd angen i'r archwilwyr achos ei hystyried wrth ddod i benderfyniad. Os bydd y manylion ffeithiol yn ymwneud â nifer o agweddau ar addasrwydd cofrestrai i ymarfer, dylai'r archwilwyr achos gynnwys yn eu penderfyniad gyfeiriadau at unrhyw sylwadau neu dystiolaeth benodol y byddant wedi'u hystyried sy'n gysylltiedig â'u penderfyniad.
35. Os bydd penderfyniadau'r archwilwyr achos yn diystyru barn arbenigol ddiarnheul, naill ai'n llawn neu'n rhannol, bydd yn rhaid iddynt roi rhesymau clir iawn dros hyn. Rhaid i'r archwilwyr achos hefyd gofio nad gwneud penderfyniadau ynghylch y ffeithiau yw eu rôl nhw, dim ond penderfynu a yw'r prawf posibilrwydd realistig wedi'i fodloni.

Canlyniadau posibl ystyriaeth yr archwilwyr achos o honiad

36. Ceir nifer o ganlyniadau gwahanol a allai ddeillio o ystyriaeth yr archwilwyr achos o honiad⁶:

- ✓ atgyfeirio'r achos at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer;
- ✓ atgyfeirio at y Pwyllgor Ymchwilio os na fydd yr archwilwyr achos yn gallu dod i benderfyniad unfrydol;
- ✓ rhoi rhybudd i'r cofrestrai;
- ✓ penderfynu peidio â chymryd camau pellach, gan gynnwys rhoi cyngor i'r cofrestrai ar ei ymddygiad yn y dyfodol; neu
- ✓ benderfynu peidio â chymryd camau pellach

Nodir rhagor o wybodaeth am bob un o'r canlyniadau posibl hyn yn nes ymlaen yn y canllawiau hyn.

Budd y cyhoedd

37. Dylai'r archwilwyr achos bob amser ystyried budd y cyhoedd. Mae budd ehangach y cyhoedd yn cynnwys nid yn unig diogelu aelodau o'r cyhoedd, ond cynnal hyder y cyhoedd yn y proffesiwn, a datgan a chynnal safonau ymddygiad priodol hefyd.

---

⁶ Yn unol â Rheol 12(1) o Reolau (Addasrwydd i Ymarfer) 2013 y GOC

Cydraddoldeb ac amrywiaeth

38. Rhaid i'r archwilwyr achos fod yn ymwybodol o Gynllun Cydraddoldeb ac Amrywiaeth y GOC a'i ddilyn. Mae'r GOC yn ymrwymedig i hyrwyddo cydraddoldeb a gwerthfawrogi amrywiaeth ac i roi gweithdrefnau a phrosesau ar waith sy'n deg, yn wrthrychol, yn dryloyw ac yn rhydd o wahaniaethu. Mae hyrwyddo cydraddoldeb hefyd yn un o ofynion Deddf Cydraddoldeb 2010 – disgwylir i bawb sy'n gweithredu ar ran y Cyngor gadw at ysbryd a llythyren y ddeddfwriaeth hon.

Honiad o amhariad ar addasrwydd i ymarfer

39. Gall honiad o amhariad, neu amhariad posibl, ar addasrwydd cofrestrai i ymarfer ymwneud â gweithredoedd neu anweithredoedd a ddigwyddodd y tu allan i'r Deyrnas Unedig neu ar adeg pan nad oedd y cofrestrai hwnnw wedi'i gofrestru⁷.
40. Dim ond ar rai seiliau penodol a nodir yn Adran 13D (2) a (3) o Ddeddf Optegwyr 1989 y gall fod amhariad ar addasrwydd cofrestrai i ymarfer. Mae'r seiliau hynny'n amrywio, yn dibynnu ar b'un a yw'n fusnes cofrestredig, yn fyfyrwr cofrestredig neu'n ymarferydd unigol⁸. Mae cyfraith achosion wedi sefydlu'r egwyddorion canlynol o ran y cysyniadau "camymddwyn" a "pherfformiad proffesiynol diffygiol":⁹
- ✓ nid yw "camymddwyn" yn golygu unrhyw achos o dorri dyletswydd sy'n ddyledus gan fusnes cofrestredig neu unigolyn cofrestredig i'w glaf; mae'n dynodi achos difrifol o dorri dyletswydd sy'n dangos bod amhariad ar addasrwydd y busnes neu'r unigolyn cofrestredig i ymarfer;
  - ✓ nid yw esgeuluster yn unig yn gyfystyr â "chamymddwyn" ond gall gweithredoedd neu anweithredoedd esgeulus sy'n arbennig o ddifrifol fod yn gyfystyr â "chamymddwyn";
  - ✓ mae un weithred neu anweithred esgeulus yn llai tebygol o groesi'r trothwy ar gyfer "camymddwyn" na mwy nag un weithred neu anweithred. Fodd bynnag, efallai y bydd rhai amgylchiadau lle y gellid ystyried bod un weithred neu anweithred esgeulus, os yw'n arbennig o ddifrifol, yn gyfystyr â "chamymddwyn";
  - ✓ mae "perfformiad proffesiynol diffygiol" yn golygu safon perfformiad proffesiynol sy'n annerbyniol o isel. Byddai un achos o driniaeth esgeulus yn annhebygol o fod yn "berfformiad proffesiynol diffygiol" oni bai ei fod yn ddifrifol iawn. Ac eithrio dan amgylchiadau eithriadol, dylai "perfformiad proffesiynol diffygiol" fod yn seiliedig ar ystyried sampl deg o waith.

---

⁷ Adran 13D(4) o Ddeddf Optegwyr 1989

⁸ Adran 13D(2) a (3) o Ddeddf Optegwyr 1989

⁹ Calhaem v GMC [2007] EWHC 2606 (Admin)

Atgyfeirio honiad at y Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer

41. Wrth ystyried a ddylid atgyfeirio achos at y Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer, dylai'r archwilwyr achos gadw mewn cof amcan cyffredinol y GOC fel y'i nodir yn y ddeddfwriaeth¹⁰:

Amcan cyffredinol y Cyngor wrth arfer ei swyddogaeth yw diogelu'r cyhoedd.

Mae'r amcan cyffredinol yn cynnwys y nodau canlynol –

- (a) Diogelu, hybu a chynnal iechyd, diogelwch a llesiant y cyhoedd;
  - (b) Hybu a chynnal hyder y cyhoedd yn y proffesiynau a reoleiddir o dan y Ddeddf;
  - (c) Hyrwyddo a chynnal safonau ac ymddygiad proffesiynol priodol ar gyfer aelodau'r proffesiynau hynny;
  - (d) Hyrwyddo a chynnal safonau ac ymddygiad priodol ar gyfer busnesau cofrestredig
42. Wrth ystyried a ddylid atgyfeirio honiad at y Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer, dylai'r archwilwyr achos ofyn y cwestiwn canlynol iddynt eu hunain: a oes posibilrwydd realistig o gadarnhau bod amhariad ar addaswydd y cofrestrai i ymarfer i raddau sy'n cyfiawnhau cymryd camau yn erbyn ei gofrestriad (y "**prawf posibilrwydd realistig**" yw'r enw ar hyn).
43. Mae hyn yn golygu ystyried dau fater:
- ✓ A oes posibilrwydd realistig o allu profi'r ffeithiau a honnir yn erbyn y cofrestrai, os caiff yr honiad ei atgyfeirio at y Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer?
  - ✓ Pe bai'r ffeithiau honedig yn cael eu profi, a ydynt mor arwyddocaol fel eu bod yn dangos bod amhariad ar addaswydd y cofrestrai i ymarfer, neu y gall fod amhariad ar ei addaswydd i ymarfer, i raddau sy'n cyfiawnhau cymryd camau yn erbyn ei gofrestriad?
44. **Nid** rôl yr archwilwyr achos yw penderfynu a **oes** amhariad ar addaswydd cofrestrai i ymarfer ai peidio – lle'r Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer yw penderfynu hynny (os caiff y mater ei atgyfeirio at y cam hwnnw).
45. Wrth ystyried y prawf posibilrwydd realistig, dylai'r archwilwyr achos roi sylw i'r canlynol:
- ✓ dylent fynd ati'n ofalus (o ystyried, ymhlith ystyriaethau eraill, mai dim ond o ddogfennau y bydd yr archwilwyr achos yn gweithio a'i bod yn bosibl na fydd y dystiolaeth ger eu bron wedi'i phrofi);

---

¹⁰ Adran 1(2A) o Ddeddf Optegwyr 1989

- ✓ nid rôl yr archwilwyr achos yw gwneud unrhyw ganfyddiadau ffeithiol. Lle'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer yw gwneud canfyddiadau ffeithiol;
- ✓ dim ond os bydd y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer, ar ôl clywed y dystiolaeth, yn credu ei bod yn fwy tebygol na pheidio o fod wedi digwydd (y "safon profi sifil") y bydd y Pwyllgor yn dyfarnu bod y ffeithiau y mae'r cofrestrai'n eu herio wedi'u profi;

Fodd bynnag, ni ddylai'r archwilwyr achos (fel arfer) ddatrys anghysondeb sylweddol rhwng tystiolaeth;

- ✓ os bydd anghysondeb amlwg rhwng tystiolaeth y naill ochr a'r llall, lle y byddai'n realistig i'r naill neu'r llall fod yn gywir, ac y byddai un ohonynt yn codi amheuaeth ynghylch addasrwydd y cofrestrai i ymarfer, y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer ddylai ddatrys yr anghysondeb, nid yr archwilwyr achos;
- ✓ os bydd yr archwilwyr achos yn ansicr ynghylch a ddylid atgyfeirio'r mater at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer, dylent ystyried ochr yr achwynydd i'r mater i'w heithaf ac yna ddefnyddio'r prawf posibilrwydd realistig;
- ✓ nid rôl yr archwilwyr achos yw atgyfeirio honiad nad yw wedi'i ategu gan dystiolaeth at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer. Rhaid bod posibilrwydd gwirioneddol (nid posibilrwydd bach na thybiedig) y gallai'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer ddyfarnu bod y ffeithiau a honnir wedi'u profi a, phe baent yn cael eu profi, y gallai fod amhariad ar addasrwydd y cofrestrai i ymarfer;
- ✓ wrth benderfynu a yw'r prawf posibilrwydd realistig wedi'i fodloni mewn perthynas â honiad o esgeulustod beius (h.y. bod y cofrestrai wedi methu gwneud rhywbeth y dylai fod wedi'i wneud), rhaid i'r archwilwyr achos ystyried i) a oes posibilrwydd realistig o brofi bod dyletswydd ar y cofrestrai i wneud y peth penodedig A ii) bod posibilrwydd realistig o brofi bod y cofrestrai wedi methu gwneud y peth penodedig. Os na chaiff y prawf posibilrwydd realistig ei fodloni ar gyfer i) a ii), ni chaiff ei fodloni ar gyfer yr honiad yn gyffredinol;
- ✓ mae budd cyhoeddus mewn sicrhau na chaiff busnesau cofrestredig nac unigolion cofrestredig eu poeni gan honiadau di-sail;
- ✓ os bydd y prawf posibilrwydd realistig wedi'i fodloni, bydd budd cyhoeddus mewn cynnal gwrandawriad cyhoeddus gerbron y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer;
- ✓ dylai'r archwilwyr achos fynd ati'n ofalus wrth ddod i benderfyniad i beidio ag atgyfeirio achos lle y gellir ystyried bod y penderfyniad yn anghyson â phenderfyniad a wnaed gan gorff cyhoeddus arall (er enghraifft, penderfyniad lle y cafwyd mewnbyn gan weithwyr optegol proffesiynol, neu benderfyniad gan un o gyrff y GIG), mewn perthynas â'r un ffeithiau neu'r un ffeithiau i raddau helaeth. Os daw'r archwilwyr achos i benderfyniad o'r fath, dylent roi rhesymau dros unrhyw anghysondeb ymddangosiadol;
- ✓ mae gan yr archwilwyr achos hawl i asesu pwysau'r dystiolaeth.

- ✓ nid yw presenoldeb gorchymyn interim neu orchmynion interim blaenorol yn berthnasol wrth ystyried a yw'r prawf posibilrwydd realistig wedi'i fodloni. Mae'r prawf a'r ystyriaethau ar gyfer gosod gorchymyn interim yn wahanol mewn sawl ffordd. Ni ddylai presenoldeb gorchymyn interim fod yn ffactor wrth ystyried a ddylid atgyfeirio honiad at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer, gan nad yw presenoldeb gorchymyn interim yn gyfystyr â chanfyddiad ffeithiol.
- ✓ dylai'r archwilwyr achos nodi'r datganiad ym mhrotocol y GOC ar ymdrin ag euogfarnau troseddol a ddatgelir gan gofrestrai ac, yn benodol, y bydd y Cofrestrydd fel arfer yn rhagdybio yn erbyn cofrestru, adfer cofrestriad neu gadw cofrestrai ar gofrestr y GOC os bydd ymgeisydd yn datgelu euogfarn am drosedd (sydd wedi'i chynnwys yn Atodlen 4 i Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a Gwasanaethau Llys 2000). Mae copi o Brotoocol y GOC ar ymdrin ag euogfarnau troseddol a ddatgelir gan fusnes cofrestredig neu unigolyn cofrestredig ar gael o:

https://www.optical.org/en/Investigating_complaints/How_to_make_a_complaint/index.cfm

- ✓ dylai'r archwilwyr achos nodi ymhellach y ffactorau a nodir yng nghanllawiau'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer fel rhai sy'n dangos (os bydd y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer yn ystyried yr achos) ei bod yn debygol mai dileu yw'r gosb briodol. Gweler yr atodiad sydd hefyd ar gael o:

https://www.optical.org/en/Investigating_complaints/fitness-to-practise-guidance/index.cfm

Dylai'r archwilwyr achos gadw mewn cof bresenoldeb ffactorau lliniarol a allai arwain at benderfyniad gan yr archwilwyr achos i beidio ag atgyfeirio honiad at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer ond dim ond pan fydd y ffactorau lliniarol:

- wedi'u hategu'n dda gan dystiolaeth gredadwy;
  - yn gysylltiedig ag amgylchiadau'r honiad yn hytrach na materion sy'n bersonol gysylltiedig â busnes cofrestredig neu unigolyn cofrestredig;
  - mor arwyddocaol fel nad oes posibilrwydd realistig y bydd y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer yn dyfarnu bod amhariad ar addasrwydd cofrestrai i ymarfer.
- ✓ yr effaith debygol ar ystyriaethau'r Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer yn sgil unrhyw dystiolaeth sy'n dangos:
    - y gellir unioni methiannau derbyniedig cofrestrai; a/neu
    - eu bod eisoes wedi cael eu hunioni;
    - lefel unrhyw risg o ailadrodd;

yn ogystal â'r pwysau y gellir ei roi yn rhesymol i'r dystiolaeth honno.

- ✓ gall fod yn fwy posibl unioni rhai mathau o gamymddwyn na mathau eraill, er enghraifft honiadau ynghylch perfformiad proffesiynol diffygiol. Mae'n bosibl na fydd tystiolaeth o'r fath ar gael bob amser a, phan fydd ar gael, mae'n bosibl na fydd yn glir nac yn argyhoeddiadol. Ymhlith yr enghreifftiau o fathau o gamymddwyn y gall fod yn llai posibl eu hunioni oherwydd eu natur mae camymddwyn rhywiol neu anonestrwydd.

- hyd yn oed os bydd yr archwilwyr achos yn fodlon bod tystiolaeth bod cofrestrai wedi unioni ei fethiant, mae'n bosibl y byddant yn dal i benderfynu y byddai er budd y cyhoedd i'r achos gael ei atgyfeirio at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer. Yn *CHRE v Nursing and Midwifery Council (Grant) [2011] EWHC 927*, dywedodd yr Uchel Lys y dylai'r Pwyllgor, wrth benderfynu a oes amhariad ar addasrwydd i ymarfer, ofyn y cwestiwn canlynol iddo ef ei hun *"Not only whether the Registrant continued to present a risk to members of the public, but whether the need to uphold proper professional standards and public confidence in the Registrant and in the profession would be undermined if a finding of impairment of fitness to practise were not made in the circumstances of this case."* Ni ddylai bodolaeth gorchymyn interim ddylanwadu ar y penderfyniad ynghylch a fyddai er budd y cyhoedd i'r honiad gael ei atgyfeirio at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer gan nad yw gorchymyn interim yn golygu bod unrhyw ganfyddiadau ffeithiol wedi'u gwneud.

Canllawiau ynghylch rhybuddion a roddir gan yr archwilwyr achos

46. Cyn ystyried rhoi rhybudd, bydd yr archwilwyr achos yn sicrhau eu bod wedi nodi'n gywir y sail dros yr honiad bod amhariad ar addasrwydd cofrestrai i ymarfer yn unol ag adran 13D(2) neu (3) o Ddeddf Optegwyr 1989 (Deddf 1989). Bydd sail yr amhariad fel arfer yn deillio o achos o dorri'r safonau ymddygiad a pherfformiad y disgwylir i weithwyr proffesiynol, myfyrwyr a busnesau optegol eu cyrraedd. Tan 31 Mawrth 2016, roedd y safonau hyn wedi'u cynnwys yn y Cod Ymddygiad ar gyfer Optometryddion, Optegwyr Cyflenwi a Myfyrwyr Optegol a'r Cod Ymddygiad ar gyfer Busnesau Cofrestredig. Er y gall fod adegau pan fydd angen cyfeirio at ganllawiau a luniwyd yn allanol (er enghraifft, canllawiau Coleg yr Optometryddion), bydd archwilwyr achos, lle bynnag y bo modd, yn dilyn canllawiau, safonau a chymwyseddau a luniwyd gan y GOC wrth wneud penderfyniadau.

Ers 1 Ebrill 2016, mae'r Cod Ymddygiad a oedd yn berthnasol i unigolion a myfyrwyr cwbl gymwysedig wedi cael ei ddisodli gan safonau newydd, sef y Safonau Ymarfer ar gyfer Optometryddion ac Optegwyr Cyflenwi a'r Safonau Ymarfer ar gyfer Myfyrwyr Optegol. Mae hyn yn golygu mai'r Safonau fydd yn berthnasol pan fydd yr archwilwyr achos yn ystyried mater lle y digwyddodd yr ymddygiad y cwynir amdano ar ôl 1 Ebrill 2016. Bydd y Cod yn berthnasol ar gyfer materion a ddigwyddodd cyn y dyddiad hwnnw, ond dylai'r archwilwyr achos gyfeirio at y Safonau newydd os byddant o'r farn y bydd hyn yn helpu i lywio ymarfer y cofrestrai yn y dyfodol. Mae'r Cod Ymddygiad ar gyfer Busnesau Cofrestredig yn dal mewn grym.

47. Er enghraifft, gall yr archwilwyr achos ystyried bod ffeithiau'r gŵyn yn gyfystyr â honiad o "gamymddwyn" o dan adran 13D(2)(a) o Ddeddf 1989, drwy fethu â pharchu urddas a phreifatrwydd claf yn groes i Safon 1 y Safonau Ymarfer.
48. Fel arall, gall yr archwilwyr achos ystyried bod ffeithiau'r gŵyn yn gyfystyr â honiad o gamymddwyn gan y busnes cofrestredig neu gan un o'i gyfarwyddwyr yn unol ag adran 13D(3)(a) o Ddeddf 1989, drwy fethu cymryd camau rhesymol a chymesur i sicrhau bod deunyddiau hysbysebu neu gyhoeddusrwydd yn cydymffurfio â chodau ymarfer ar gyfer hysbysebu priodol, yn groes i baragraff 7 o God Ymddygiad y GOC ar gyfer Busnesau Cofrestredig.

49. Wrth ystyried achosion honedig o dorri Cod Ymddygiad y GOC ar gyfer Busnesau Cofrestredig, bydd yr archwilwyr achos yn cadw mewn cof nad yw'r rhwymedigaethau a osodir ar fusnesau cofrestredig yn absoliwt. Y rhwymedigaethau yw cymryd camau rhesymol a chymesur i gydymffurfio â'i ddarpariaethau.

Rhoi rhybudd i fusnes neu unigolyn cofrestredig

50. Dim ond ar ôl penderfynu na ddylid atgyfeirio'r mater at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer y bydd yr archwilwyr achos yn ystyried rhoi rhybudd.
51. Wrth ystyried honiad, rhaid i'r archwilwyr achos sicrhau bod sail bosibl yr honiad yn erbyn cofrestrai o dan adran 13D wedi'i nodi, fel y gallant asesu'r posibilrwydd o allu profi'r ffeithiau angenrheidiol yn erbyn y cofrestrai er mwyn cynnal yr honiad.
52. Wrth roi rhesymau dros roi rhybudd, rhaid i'r archwilwyr achos osgoi rhoi'r argraff eu bod wedi gwneud dyfarniad neu benderfyniad ynghylch materion o ffaith mewn perthynas â materion o sylwedd sy'n deillio o'r gŵyn.
53. Rhaid i delerau unrhyw rybudd fod yn glir, ac ni ddylent geisio gosod rhwymedigaeth fwy beichus ar gofrestrai na'r hyn sy'n ofynnol o dan delerau Cod neu Safonau cyfredol y GOC. Er enghraifft, os rhoddir rhybudd am dorri Cod y GOC ar gyfer Busnesau Cofrestredig, rhaid iddo amodi cyfarwyddyd ynghylch ymddygiad yn y dyfodol i'r perwyl ei bod yn rhaid i'r cofrestrai gymryd camau rhesymol a chymesur i gydymffurfio â darpariaethau perthnasol y Cod, yn hytrach na cheisio gosod rhwymedigaeth absoliwt i wneud hynny.
54. Mae rhybudd gan yr archwilwyr achos yn gofnod o'u pryder, a allai fod yn arwyddocaol er nad oes angen ei atgyfeirio at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer. Nid yw'r cyfnod amser wedi'i nodi mewn deddfwriaeth ond penderfynwyd y bydd rhybuddion yn para am bedair blynedd, sef yr un hyd â'r rhai a roddir gan y Pwyllgor Ymchwilio ar hyn o bryd.
55. Ni fydd rhybudd yn ymddangos ar gofrestr gyhoeddus y GOC, ond caiff ei gofnodi yn erbyn enw'r cofrestrai yn y gofrestr berthnasol am bedair blynedd o ddyddiad y llythyr rhybudd.
56. Dim ond ar ôl i'r cofrestrai gael cyfle i gyflwyno sylwadau ysgrifenedig pellach iddynt y bydd yr archwilwyr achos yn rhoi rhybudd, a hynny ar ôl rhoi gwybod iddo am natur y rhybudd sy'n cael ei ystyried. Rhaid i'r archwilwyr achos ystyried unrhyw sylwadau a wneir gan gofrestrai a phenderfynu a ddylid rhoi rhybudd dan yr amgylchiadau penodol ai peidio¹¹.
57. Mae'r GOC wedi cyhoeddi canllawiau ar wahân ar rybuddion, sydd ar gael o:
https://www.optical.org/en/Investigating_complaints/fitness-to-practise-guidance/index.cfm

---

¹¹ Yn unol â Rheol 14 o Reolau (Addasrwydd i Ymarfer) 2013 y GOC

Peidio â chymryd camau pellach

58. Os bydd yr archwilwyr achos yn penderfynu nad oes angen atgyfeirio honiad at y Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer na rhoi rhybudd yn ei gylch, gallant benderfynu cau achos heb gymryd camau pellach.
59. Efallai y bydd yr archwilwyr achos yn penderfynu cau achos a pheidio â chymryd camau pellach:
- ✓ os na fydd yr honiad yn dangos mater a allai godi amheuon ynghylch addaswydd cofrestrai i ymarfer; neu
  - ✓ os na fydd y ffeithiau honedig, hyd yn oed os cânt eu profi, yn ddigon difrifol i achosi amhariad ar addaswydd y cofrestrai hwnnw i ymarfer i'r graddau a fyddai'n cyfiawnhau cymryd camau yn erbyn ei gofrestrriad, a thybir bod rhybudd yn ddiangen; neu
  - ✓ os gall y ffeithiau honedig, os cânt eu profi, ddangos amhariad ar addaswydd cofrestrai i ymarfer, ond nad oes posibilrwydd realistig o allu profi'r ffeithiau honedig am resymau tystiolaethol, a thybir bod rhybudd yn ddiangen.
60. Efallai y bydd yr archwilwyr achos yn penderfynu rhoi cyngor i gofrestrai os caiff yr achos ei gau. Nid oes gan gyngor o'r fath unrhyw statws ffurfiol, dim ond cyngor ydyw. Gall penderfyniadau o'r fath gynnwys cyngor ar ymddygiad yn y dyfodol, gan gynnwys cyngor ar ymdrin â chleifion anfodlon yn briodol (ond ni fyddant yn gyfyngedig i hynny). Mewn sefyllfaoedd o'r fath, dylai'r archwilwyr achos ddrafftio'r cyngor yn ofalus er mwyn bod yn glir nad ydynt yn rhoi rhybudd. Ymateb ffurfiol gan y GOC i honiad dan Adran 13D o'r Ddeddf Optegwyr a gaiff ei gofnodi yn erbyn enw cofrestrai yn y gofrestr yw rhybudd, ond sylw anffurfiol ar y mater gan yr archwilwyr achos yw cyngor. Bydd geiriad clir hefyd yn atal trydydd parti sy'n anghyfarwydd â gweithdrefnau'r GOC rhag camddehongli'r penderfyniad. Lle y bo'n briodol, gall yr archwilwyr achos hefyd gynnwys sylwadau cadarnhaol yn eu cyngor.

Cofnodi penderfyniadau

61. Caiff holl benderfyniadau'r archwilwyr achos eu cofnodi'n ysgrifenedig gan nodi rhesymau llawn a manwl dros y penderfyniad a wnaed. Rhaid i archwilwyr achos bob amser sicrhau bod eu rhesymeg yn glir, a rhaid iddynt fod yn arbennig o ofalus, er enghraifft:
- ✓ os byddant yn atgyfeirio rhai o'r manylion ffeithiol, ond nid pob un ohonynt, at y Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer, neu os bydd yr honiad yn ymwneud â mwy nag un sail dros amhariad, er mwyn bod yn glir ynghylch pa fanylion ffeithiol a honiadau sy'n cael eu hatgyfeirio, ac ar ba sail dros amhariad;
  - ✓ os bydd nifer o ddogfennau wedi cael eu cyflwyno i ategu'r honiad, dylai'r penderfyniad nodi'n glir bod y rhain wedi cael eu darllen. Dylai'r penderfyniad gyfeirio at ddogfen(nau)/adran(nau) penodol a nodi sut mae'r rhain yn berthnasol i'r rhan honno o'r penderfyniad;

✓ os bydd yr archwilyr achos yn cytuno bod posibilrwydd realistig o ddyfarnu bod y manylion ffeithiol wedi'u profi ond yn penderfynu peidio ag atgyfeirio'r honiadau oherwydd tystiolaeth o ddealltwriaeth ac unioni. Dylai'r archwilyr achos nodi pam mae'r dystiolaeth yn ddigon cymhellol iddynt benderfynu peidio ag atgyfeirio'r honiad o amhariad;

- ✓ os bydd yn ymddangos bod penderfyniad yr archwilwyr achos, na fydd wedi datrys yr anghytundeb ynghylch ffeithiau'r achos, yn diystyru canfyddiadau barn arbenigol (gweler paragraff 35).

62. Dylai'r archwilwyr achos hefyd gofio y gall eu penderfyniad gael ei ddarllen gan drydydd partïon a all fod yn anghyfarwydd â rôl neu weithdrefnau'r GOC. O'r herwydd, bydd angen i'w rhesymau gael eu hysgrifennu mewn iaith glir er mwyn esbonio pa benderfyniadau sy'n cael eu gwneud a pham.

Hysbysu

63. Yn dilyn penderfyniad yr archwilwyr achos, bydd yr achwynydd/achwynwyr a'r cofrestrai/cofrestreion dan sylw yn cael llythyr gan y GOC yn nodi penderfyniad yr archwilwyr achos a'r rhesymau dros y penderfyniad hwnnw. Yn achos unigolion cofrestredig, bydd eu cyflogwr yn cael gwybod am benderfyniad yr archwilwyr achos ond ni fyddant yn cael y penderfyniad llawn.

Partïon eraill

64. Gall yr archwilwyr achos gyfarwyddo'r GOC i atgyfeirio honiad at yr heddlu os bydd yn ymddangos ei fod yn ymwneud â chyflawni trosedd (neu atgyfeirio'r honiad at asiantaeth orfodi arall, fel y bo'n briodol) os bydd yn ymddangos ei fod yn ymwneud â gweithiwr proffesiynol optegol nad yw wedi'i gofrestru â'r GOC, er enghraifft at y Cyngor Meddygol Cyffredinol os bydd yr honiad yn ymwneud â thrin llygaid â laser a gyflawnir gan feddyg.

Atgyfeirio achosion oddi wrth archwilwyr achos at y Pwyllgor Ymchwilio

65. Bydd yr archwilwyr achos yn gallu delio â'r rhan fwyaf o achosion, ond ceir dwy sefyllfa lle y bydd yn rhaid i'r archwilwyr achos atgyfeirio achosion at y Pwyllgor Ymchwilio;

(1) os bydd yr archwilwyr achos yn penderfynu atgyfeirio unigolyn cofrestredig i gael asesiad iechyd a/neu berfformiad, gan mai dim ond y Pwyllgor Ymchwilio sy'n gallu cyfarwyddo hynny;

(2) os na fydd yr archwilwyr achos yn unfrydol ynghylch y ffordd briodol o benderfynu'r mater¹². Caiff y ddwy sefyllfa hynny eu hesbonio ymhellach isod.

---

¹² Rheolau 12 a 13 o Reolau (Addasrwydd i Ymarfer) 2013 y GOC.

Asesiadau (iechyd a/neu berfformiad)

66. Os bydd yr archwilwyr achos yn penderfynu bod angen rhagor o wybodaeth arnynt am iechyd cofrestrai a/neu safon neu ansawdd ei waith cyn y gallant ddod i benderfyniad ynghylch yr achos, bydd yn rhaid iddynt atgyfeirio'r mater at y Pwyllgor Ymchwilio, gan ofyn am benodi aseswr (neu aseswyr) a chyfarwyddo asesiad (neu asesiadau). Gall y Pwyllgor Ymchwilio gyfarwyddo y dylid cymryd unrhyw un neu ragor o'r camau ymchwilio canlynol (gan gynnwys mwy nag un asesiad os bydd angen):

- ✓ asesiad o iechyd yr unigolyn cofrestredig¹³; neu
- ✓ asesiad o berfformiad yr unigolyn cofrestredig¹⁴

Mae'r GOC wedi cyhoeddi canllawiau ar wahân ar asesiadau perfformiad, sydd ar gael o:

https://www.optical.org/en/Investigating_complaints/fitness-to-practise-guidance/index.cfm

67. Rhaid i'r Pwyllgor Ymchwilio nodi'r materion y caiff y cofrestrai ei asesu arnynt. Os penodir mwy nag un aseswr mewn perthynas ag asesiad perfformiad, rhaid i'r aseswyr baratoi adroddiad ar y cyd ar gyfer y Pwyllgor Ymchwilio. Mewn perthynas ag asesiad iechyd, bydd pob aseswr yn paratoi adroddiad. Anfonir copi at y cofrestrai o'r holl adroddiadau a gaiff eu paratoi, a bydd yn gallu cyflwyno sylwadau ar yr adroddiad(au) i'r Cofrestrydd o fewn 28 diwrnod i'w gael/cael¹⁵.

68. Os bydd cofrestrai'n cydweithredu a bod asesiad (neu asesiadau) wedi'i gynnal (neu wedi'u cynnal), bydd yn rhaid i'r Pwyllgor Ymchwilio atgyfeirio'r honiad yn ôl at yr archwilwyr achos. Bydd yr archwilwyr achos yn cael copi o'r adroddiad (neu'r adroddiadau) asesu, ynghyd ag unrhyw wybodaeth a gyflwynwyd gan y cofrestrai. Bydd yr archwilwyr achos yn ailddechrau ystyried y mater dan ddarpariaethau rheol 12.

69. Os na fydd cofrestrai'n cydweithredu ag asesiad (neu asesiadau) neu os bydd yn gwrthod cael asesiad, ni ddylai'r Pwyllgor Ymchwilio atgyfeirio'r honiad yn ôl at yr archwilwyr achos i'w benderfynu ac, yn hytrach na hynny, dylai fynd ati i ystyried yr honiadau ei hun. Dan yr amgylchiadau hyn, ni fydd yr archwilwyr achos yn ymwneud â'r achos mwyach.

¹³ Yn unol â Rheol 6 o Reolau (Addasrwydd i Ymarfer) 2013 y GOC

¹⁴ Fel uchod

¹⁵ Yn unol â Rheolau 10(4) a (5) o Reolau (Addasrwydd i Ymarfer) 2013 y GOC

Os na fydd yr archwilwyr achos yn gallu dod i benderfyniad unfrydol

70. Caiff achosion eu hystyried gan archwiliwr achos llewg ac archwiliwr achos cofrestredig. Rhaid i'r archwilwyr achos ddod i benderfyniad unfrydol ynghylch honiad. Os na fyddant yn gallu dod i benderfyniad unfrydol mewn achos penodol, rhaid iddynt roi gwybod i'r Cofrestrydd a bydd y Cofrestrydd yn atgyfeirio'r mater at y Pwyllgor Ymchwilio. Wedyn, bydd y Pwyllgor Ymchwilio yn penderfynu sut i ddatrys yr achos yn dilyn y broses gwneud penderfyniadau sydd wedi'i nodi yn y canllawiau hyn.

http://www.optical.org/en/Investigating_complaints/How_to_make_a_complaint/The_investigation_process.cfm

Adolygu penderfyniad i beidio ag atgyfeirio

71. Ar unrhyw adeg o fewn pum mlynedd ar ôl i benderfyniad i beidio ag atgyfeirio gael ei wneud, gall yr archwilwyr achos adolygu'r penderfyniad gwreiddiol. Fodd bynnag, dim ond os bydd yr archwilwyr achos o'r farn bod tystiolaeth neu wybodaeth newydd sy'n golygu bod adolygiad yn angenrheidiol er mwyn diogelu'r cyhoedd, yn angenrheidiol er mwyn atal anghyfiawnder i gofrestrai, neu'n angenrheidiol fel arall er budd y cyhoedd, y gellir cynnal adolygiad. Fel arall, os bydd gwybodaeth ar gael sy'n dangos bod y GOC wedi gwneud camgymeriad wrth ddelio â'r achos yn weinyddol, bydd angen cynnal adolygiad er budd y cyhoedd.
72. Os caiff adolygiad ei gynnal, bydd y Cofrestrydd yn rhoi gwybod i'r cofrestrai (ac, yn achos ymarferwyr unigol, eu cyflogwr) a'r achwynydd bod gwybodaeth newydd ar gael, a bydd yn rhannu'r wybodaeth honno os bydd hynny'n briodol. Caiff y cofrestrai a'r achwynydd (os oes un) gyflwyno sylwadau. Wedi hynny, bydd yr archwilwyr achos yn ystyried yr holl wybodaeth sydd ar gael. Gall yr archwilwyr achos benderfynu:
- ✓ y dylai'r penderfyniad gwreiddiol sefyll;
  - ✓ y gellir rhoi rhybudd;
  - ✓ atgyfeirio'r mater at y Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer; neu
  - ✓ dynnu unrhyw rybudd a roddwyd yn flaenorol oddi ar gofnod y cofrestrai.

Terfynu atgyfeiriad

73. Os bydd honiad wedi cael ei atgyfeirio at y Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer, gall yr archwilwyr achos adolygu'r atgyfeiriad. Os bwriedir cynnal adolygiad, bydd y Cofrestrydd yn ysgrifennu at yr achwynydd ac yn rhoi cyfle iddo wneud sylwadau. Mae'n arfer da gofyn am sylwadau'r ymatebydd hefyd (dylid rhoi 28 diwrnod i'r ddau wneud sylwadau). Wedyn, bydd yr archwilwyr achos yn ystyried y wybodaeth sydd ar gael ac, os byddant yn penderfynu na ddylai'r Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer ystyried yr achos, byddant yn rhoi cyfarwyddyd i'r Cofrestrydd a fydd yn rhoi gwybod i'r partïon perthnasol.
74. Os bydd yr archwilwyr achos yn adolygu atgyfeiriad ar y sail nad yw tyst neu achwynydd yn cydweithredu â'r ymchwiliad mwyach, dylai'r archwilwyr achos gofio pwerau ymchwilio'r GOC ei hun o dan Adran 13B o'r Ddeddf Optegwyr. Gall yr atgyfeiriad barhau heb gydweithrediad y tyst/achwynydd os bydd yr archwilwyr achos o'r farn y byddai hynny er budd y cyhoedd, ond bydd angen i'r archwilwyr achos

ystyried pwysau'r dystiolaeth sydd ar gael ac, felly, a ellir bodloni'r prawf posibilrwydd realistig o hyd.

Canllawiau i archwilwyr achos ar ddyfarniadau gan reoleiddwyr eraill

75. Yn unol ag adran 13D(5) o Ddeddf Optegwyr 1989 ("y Ddeddf"), mae'n ofynnol i'r Pwyllgor Ymchwilio ymchwilio i honiad (y cyfeirir ato'n aml fel cwyn) a wnaed wrth y GOC sy'n honni y gall fod amhariad ar addasrwydd unigolyn cofrestredig i ymarfer, addasrwydd busnes cofrestredig i gynnal busnes neu addasrwydd myfyriwr cofrestredig i ymgymryd â hyfforddiant (adran 13D(1) o'r Ddeddf).

76. Yn ôl adran 13D(2) o'r Ddeddf, mae'r unig seiliau dros amhariad ar addasrwydd unigolyn cofrestredig i ymarfer neu addasrwydd myfyriwr cofrestredig i ymgymryd â hyfforddiant at ddibenion y Ddeddf fel y'u nodir yn adran 13(2)(a)-(g). Mae'r seiliau hyn yn cynnwys camymddwyn (adran 13(2)(a)), a hefyd

"a determination by a body in the United Kingdom responsible under any enactment for the regulation of a health or social care profession to the effect that his fitness to practise as a member of that profession is impaired, or a determination by a regulatory body elsewhere to the same effect" (adran 13D(2)(g)).

77. Yn ôl adran 13D(3) o'r Ddeddf, mae'r unig seiliau dros amhariad ar addasrwydd busnes cofrestredig i gynnal busnes at ddibenion y Ddeddf fel y'u nodir yn adran 13D(3)(a)-(g). Mae'r seiliau hyn yn cynnwys camymddwyn gan y busnes cofrestredig neu gan un o'i gyfarwyddwyr (adran 13D(3)(a)), a hefyd

"a determination by a body in the United Kingdom responsible under any enactment for the regulation of a health or social care profession to the effect that-

(i) the business registrant's fitness to carry on business as a member of that profession is impaired; or

(ii) the fitness of a director of the business registrant to practise that profession is impaired,

or a determination by a regulatory body elsewhere to the same effect"
(adran 13D(3)(g)).

Bydd y canllawiau hyn yn helpu i benderfynu ar statws tystiolaethol dyfarniad o amhariad ar addasrwydd i ymarfer neu gynnal busnes gan reoleiddiwr iechyd neu ofal cymdeithasol arall yn y DU at ddibenion adran 13D(2)(g) neu (3)(g).

78. Bydd dyfarniad ynghylch addasrwydd person i ymarfer gan reoleiddiwr iechyd neu ofal cymdeithasol arall yn y DU yn dystiolaeth bendant bod y ffeithiau wedi'u profi mewn perthynas â'r penderfyniad hwnnw. Yr unig dystiolaeth y gellir ei chyflwyno i wrthateb dyfarniad ardystiedig yw tystiolaeth sy'n profi nad y person y cyfeirir ato yn y dystysgrif yw'r person.

79. Y rheswm dros hyn yw, yn achos rheoleiddwyr iechyd neu ofal cymdeithasol eraill yn y DU, bydd y panel disgyblu wedi gwneud y penderfyniad ar ôl cynnal gwrandawriad yn unol â'r broses gyfreithiol briodol. Bydd y rheoleiddiwr wedi bod yn gyfrifol am brofi'r honiadau i'r safon profi ofynnol. Bydd cynrychiolaeth gyfreithiol i'r partïon

wedi cael ei chaniatáu. Mae'n bosibl y bydd y panel wedi ystyried ac asesu tystiolaeth lafar a groesholwyd, ac unrhyw dystiolaeth ddogfennol a gyflwynwyd gan y partion. Bydd y panel wedi cael cyngor cyfreithiol gan gynghorydd cyfreithiol annibynnol neu gan aelod o'r panel, cyn dod i benderfyniad. Bydd penderfyniad y panel wedi cynnwys y rhesymau dros ei ddyfarniad.

80. Felly, yn achos penderfyniad gan reoleiddiwr iechyd neu ofal cymdeithasol arall yn y DU, gall yr archwiliwr achos ddibynnu ar y penderfyniad hwnnw fel sail ddibynadwy dros atgyfeirio'r honiad at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer. Mae hyn ar y sail bod posibilrwydd realistig o allu profi'r ffeithiau yn unol â dyfarniad y rheoleiddiwr arall, a'u bod mor arwyddocaol fel eu bod yn dangos amhariad neu amhariad posibl ar addasrwydd y cofrestrai i ymarfer i'r fath raddau sy'n cyfiawnhau cymryd camau yn erbyn ei gofrestriad.

Bydd y canllawiau hyn yn helpu i benderfynu ar statws tystiolaethol dyfarniad gan yr Awdurdod Safonau Hysbysebu (ASA) bod un o gofrestreion y GOC wedi gweithredu yn groes i'w godau

81. Yr ASA yw'r corff annibynnol sy'n gyfrifol am reoleiddio hysbysebwr yn y Deyrnas Unedig. Ar ôl i gŵyn ddod i law, bydd yn ystyried ac yn penderfynu a yw hysbysebwr wedi gweithredu'n groes i God y DU ar Hysbysebu heb Ddarlledu, Hybu Gwerthiannau a Hysbysebu Uniongyrchol (Codau CAP). Caiff ei benderfyniad ei gyhoeddi fel dyfarniad. Gall yr hysbysebwr wneud cais i ddyfarniad yr ASA gael ei adolygu gan Adolygwr Annibynnol Dyfarniadau'r ASA.
82. Nid yw'n anarferol i ddyfarniad gan yr ASA yn erbyn un o gofrestreion y GOC, sef busnes cofrestredig fel arfer, gael ei anfon at y GOC er mwyn ystyried a ddylid cymryd unrhyw gamau disgyblu yn erbyn y cofrestrai. Os caiff dyfarniad gan yr ASA ei anfon at yr archwiliwr achos i ymchwilio iddo a'i ystyried, rhaid i'r archwiliwr achos archwilio statws y dyfarniad hwnnw mewn perthynas ag unrhyw honiad yn erbyn y cofrestrai ar un o'r seiliau o dan adran 13D(2) neu (3) o'r Ddeddf.
83. Yn y paragraffau canlynol, bydd y canllawiau'n ymdrin â dyfarniadau gan yr ASA yn erbyn busnes sydd wedi'i gofrestru â'r GOC, ond bydd egwyddorion tebyg yn berthnasol i ddyfarniadau yn erbyn unigolion cofrestredig.
84. Yn wahanol i ddyfarniad gan reoleiddiwr iechyd neu ofal cymdeithasol arall yn y DU, nid yw dyfarniad gan yr ASA yn erbyn un o gofrestreion y GOC, ynddo'i hun, yn sail dros amhariad o dan adran 13D(2) neu (3) o'r Ddeddf. Felly, mae'n bwysig bod yr archwiliwr achos, ar y cychwyn, yn nodi'r sail bosibl o dan adran 13D dros honiad yn erbyn y cofrestrai. Yn y rhan fwyaf o achosion, yr unig sail bosibl fydd camymddwyn gan y busnes cofrestredig neu un o'i gyfarwyddwyr o dan adran 13D(3)(a), oherwydd achos posibl o dorri Cod Ymddygiad y GOC ar gyfer Busnesau Cofrestredig (Cod y GOC).
85. Yn achos dyfarniad gan yr ASA, fel arfer bydd yn rhaid i'r honiad o gamymddwyn fod yn seiliedig ar achos posibl o dorri paragraffau 7 a/neu 11 o God y GOC, sy'n darparu fel a ganlyn:

"...a business registrant will take reasonable and proportionate steps to:

7. *Ensure that advertising or publicity complies with the appropriate advertising codes of practice; .....*
11. *Ensure that financial and commercial practices do not compromise patient safety."*

Pwysleisir nad yw'r rhwymedigaethau hyn o dan God y GOC yn absoliwt. Y rhwymedigaethau o dan God y GOC yw cymryd camau rhesymol a chymesur i gydymffurfio â'i ddarpariaethau.

86. Rhaid i'r archwiliwr achos beidio â thybio y bydd dyfarniad gan yr ASA, heb ragor o dystiolaeth, yn profi ei hun yn yr un ffordd ag euogfarn, neu y bydd dim ond y ffaith bod dyfarniad gan yr ASA yn bodoli yn profi bod Cod y GOC wedi'i dorri'n awtomatig.
87. Statws tystiolaethol dyfarniad gan yr ASA yw y bydd yn debygol o fod yn dderbyniol mewn gwrandawriad gan y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer fel tystiolaeth prima facie bod y cofrestrai wedi gweithredu yn groes i'r Codau CAP. Fodd bynnag, gall y cofrestrai wrthateb y dyfarniad hwnnw, a cheisio cyflwyno tystiolaeth i fynd y tu ôl i ddyfarniad yr ASA. Y rheswm dros hyn yw bod proses ddyfarnu'r ASA yn wahanol iawn i'r hyn a ddefnyddir mewn gwrandawriadau disgyblu gerbron rheoleiddwyr iechyd neu ofal cymdeithasol eraill yn y DU. Nid oes gan yr ASA bŵer i ystyried amhariad ar addasrwydd i ymarfer. Ni chynhelir gwrandawriadau, a chaiff yr holl broses ei chynnal ar bapur, gyda'r hysbysebwr yn cyflwyno sylwadau ysgrifenedig. Felly, ni chaiff tystiolaeth lafar ei chroesholi. Bydd y baich profi ar yr hysbysebwr am y bydd yn rhaid iddo brofi nad yw wedi gweithredu'n groes i'r Codau'r CAP (h.y. bydd yr ASA yn defnyddio baich profi sy'n groes i'r hyn a ddefnyddir gan y GOC a rheoleiddwyr iechyd neu ofal cymdeithasol eraill yn y DU). Nid fydd y corff dyfarnu yn cael cyngor cyfreithiol annibynnol cyn dyfarnu. Felly, efallai y bydd modd i gofrestrai ddadlau na ddylid rhoi llawer o bwys ar broses ddyfarnu'r ASA.
88. Hyd yn oed os caiff achosion o dorri'r Codau CAP eu profi neu eu cyfaddef, ni fydd hynny'n ddigon i brofi achos o dorri Cod y GOC, sy'n ei gwneud yn ofynnol i gofrestreion gymryd camau rhesymol a chymesur i gydymffurfio â'r Codau CAP. Bydd y sefyllfa'n dibynnu ar y dystiolaeth o'r camau a gymerwyd gan y cofrestrai.
89. Wrth benderfynu a ddylid atgyfeirio honiad ar sail dyfarniad gan yr ASA at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer, rhaid i'r archwiliwr achos ystyried y sylwadau a wnaed gan y cofrestrai mewn ymateb i'r honiad o dan reol 5 o'r rheolau.
90. Mae'n bosibl y bydd yr archwiliwr achos o'r farn bod y deunydd yn dangos bod y cofrestrai wedi cymryd camau digonol i gydymffurfio â'r dyfarniad ac, os felly, gall yr archwiliwr achos benderfynu peidio â chymryd camau.
91. Efallai y bydd yr archwiliwr achos o'r farn bod anghytundeb ynghylch a ellir cyfiawnhau dyfarniad yr ASA bod y Codau CAP wedi'u torri, a/neu a yw'r cofrestrai wedi cymryd camau rhesymol a chymesur i gydymffurfio â'r Codau'r CAP. Os felly, mae'n bosibl y bydd yr archwiliwr achos yn penderfynu atgyfeirio'r honiad at y Pwyllgor Addasrwydd i Ymarfer. Ni chaiff yr archwiliwr achos wneud unrhyw ganfyddiadau ffeithiol.

92. Os bydd yr archwilwyr achos yn penderfynu peidio ag atgyfeirio'r honiad at y Pwyllgor Addaswydd i Ymarfer, bydd ganddynt y pŵer i roi rhybudd i'r cofrestrai o dan adran 13D(7) o'r Ddeddf. Wrth benderfynu rhoi rhybudd, rhaid i'r archwilwyr achos gymryd gofal i sicrhau na fydd yn ymddangos eu bod yn gwneud canfyddiadau ffeithiol ar faterion perthnasol sy'n destun anghytundeb mewn perthynas â'r honiad. Os rhoddir rhybudd, ni ddylid ei roi mewn termau absoliwt, ond rhaid iddo adlewyrchu'r amod 'camau rhesymol a chymesur' yng Nghod y GOC. Os bydd rhybudd yn cael ei ystyried, dylid cyfeirio at y canllawiau ar wahân ynghylch rhybuddion.

Bydd y canllawiau hyn yn helpu i benderfynu ar statws tystiolaethol dyfarniadau gan dribiwnlysoedd neu reoleiddwyr eraill nad ydynt yn rhai gofal iechyd

93. Efallai y bydd yr archwilwyr achos o'r farn bod anghytundeb ynghylch statws tystiolaethol unrhyw ddyfarniadau yn erbyn un o gofrestreion y GOC gan dribiwnlys neu reoleiddiwr arall nad yw'n un gofal iechyd. Mae'n bosibl y bydd yn rhaid i'r archwilwyr achos archwilio hyn yn unol â'r egwyddorion a nodir uchod mewn perthynas â dyfarniadau gan yr ASA. Ym mhob achos, bydd angen archwilio natur proses gwneud penderfyniadau'r tribiwnlys neu'r rheoleiddiwr perthnasol, a phenderfynu a oedd yn deg. Bydd dyfarniad gan lys barn sifil yn dystiolaeth prima facie gref bod y ffeithiau wedi'u profi.¹⁶ Bydd dyfarniad gan reoleiddiwr arall nad oes ganddo bŵer i ystyried addasrwydd i ymarfer, ac sy'n gweithredu baich profi gwrthdro, yn fwy agored i her a gwrthateb.

---

¹⁶Gweler achos *Neelu Chadhari*